

Stockholm 2008-11-20

Yttrande över förslag till nya Allmänna Bestämmelser för Konsultuppdrag inom arkitekt- och ingenjörsverksamhet, ABK 08

Sveriges Arkitekter får härmed lämna synpunkter på förslaget till nya Allmänna Bestämmelser för Konsultuppdrag inom arkitekt- och ingenjörsverksamhet, ABK 08.

Sveriges Arkitekter

Sveriges Arkitekter är intresse- och professionsorganisation för landets arkitekter, inredningsarkitekter, landskapsarkitekter och planeringsarkitekter. Förbundet har 10.500 medlemmar och företräder 95 procent av landets yrkesverksamma arkitekter. Merparten av medlemmarna återfinns inom den privata arkitekt- och konsultsektorn, verksamma som anställda eller företagare. Arkitekter återfinns också i offentlig tjänst samt i de större byggherrarnas organisationer och i viss utsträckning inom entreprenadföretagen. Arkitekter återfinns därmed på marknaden både i roller som köpare och som säljare av arkitekttjänster.

Genom servicebolaget Sveriges Arkitekters ArkitektService AB ger förbundet service, intressebevakning och juridisk rådgivning till över 1000 mindre och medelstora arkitektföretag. Förbundets rådgivning i ABK-relaterade frågor samt frågor som rör upphandling av arkitekttjänster är omfattande. Sveriges Arkitekter utbildar även i dessa frågor, inte minst inom ramen för det omfattande professionaliseringsprogram som förbundet i tre steg erbjuder sina medlemmar. Kurskatalogen för professionaliseringsprogrammets första två steg våren 2009 bifogas för kännedom.

Tilläggas bör att förbundet sedan länge tillhandahåller en arkitektförsäkring, en sammanhållen försäkringslösning, omfattande bl a konsultansvar och allmänt ansvar, som tecknats av ca 1200 arkitektföretag. Genom kontinuerlig uppföljning av skadeärenden samt omfattande rådgivning i hithörande frågor har förbundet mycket god insikt i de försäkringsfrågor som är relevanta i ABK-sammanhang.

Allmänt

Sveriges Arkitekter har under det senaste året följt arbetet inom BKK med revideringen av ABK 96. Tillfälle har getts att träffa förhandlargruppen vid ett par tillfällen och därutöver lämna skriftliga synpunkter. Den dialog som förts vid dessa tillfällen har varit konstruktiv och förbundet har kunnat precisera några av de synpunkter och uppfattningar som åter redovisas i detta yttrande.

Sveriges Arkitekter har i dessa sammanhang koncentrerat sina synpunkter till tre huvudsakliga frågor:

- Respekten för och tillämpningen av ABK på marknaden
- Immaterialrättsliga frågor, och då särskilt frågorna om nyttjanderätt
- Utvecklingen av ABK som affärsdokument

Vi återkommer i det följande till dessa frågor samt ytterligare ett antal frågor som förtjänar kommentarer.

Att förslaget till ny ABK getts en struktur som i möjligaste mån följer avtalsstrukturen i AB och ABT anser Sveriges Arkitekter är positivt. Det är i grunden bra att avtalsstrukturerna i de viktigaste standardavtalen överensstämmer.

Sveriges Arkitekter anser också att det är bra att i ABK införa begreppsbestämmelser med anmärkningar. Dock bör antalet begreppsbestämmelser kunna utvecklas avsevärt. Det tillämpas inom området, vilket bl a framgår av den promemoria som Lars-Otto Liman upprättat på uppdrag av BKK, en rad benämningar på en och samma sak eller ett och samma förhållande, vilket är olyckligt. En mer utförlig lista med begreppsbestämmelser än den som presenteras i remissen kan bidra till att göra nomenklaturtillämpningen mer enhetlig, vilket bör kunna leda till ökad avtalsmässig tydlighet.

Respekten för och tillämpningen av ABK på marknaden

Nu gällande ABK, ABK 96, är ett förhållandevis välbalanserat standardavtal som i huvudsak i lika mån försöker värna såväl beställarens som konsultens intressen. Det finns ett antal regler och bestämmelser där en förändring eller utveckling av avtalstexten är önskvärd, men höjer man sig över dessa enskilda frågor och ser till helheten så framstår ABK i dess nuvarande utformning som ett standardavtal det inte bjuder några större problem att tillämpa.

Ändå är idag tillämpningen av ABK på marknaden ett stort problem. Dessa problem kan dock inte primärt hänföras till det sakliga innehållet i standardavtalet utan hur det tillämpas i olika upphandlings- och avtalsområden.

Det är mer vanligt än ovanligt att systematiska och genomgripande ändringar av ABK görs inför träffande av uppdragsavtal. De beställare som gör dessa konsekventa och omfattande avsteg från ABK medverkar därmed till att rubba den balans mellan avtalsparternas intressen som huvudmännen bakom ABK eftersträvat. Resultatet blir också en annan villkorsnivå än den som avsetts när ABK tillkommit.

Det förekommer att beställare i administrativa föreskrifter gör ingrepp i ABK paragraf för paragraf i ABK och därmed sänker villkorsnivån. En modell som tillämpas på marknaden är att konsulten, för att huvudtaget få komma i fråga för senare uppdrag, först får skriva på administrativa föreskrifter som punkt för punkt avviker från ABK. Därmed kommer efterföljande affärsuppgörelse att ske utifrån helt andra villkor än de som återfinns som branschnorm i ABK.

Vanligt förekommande är också att beställare utformat "ett företagsanpassat" ABK, som på motsvarande sätt rymmer systematiskt gjorda avsteg från standardavtalet ABK. Avsteg från och ändringar i standardavtalet ABK ska kunna göras när

uppdragets art och karaktär föranleder detta. Avvikelse och generella avsteg ska dock inte vara gjorda på förhand, något som idag tyvärr är vanligt förekommande.

Det är också i det närmaste legio att det i samband med offentlig upphandling, inte minst då det gäller ramavtalen, i förfrågningsunderlag anges kommersiella villkor som styckar sönder den balans som är så viktig att upprätthålla för att få en allomfattande tilltro till ABK-systemet.

Dessa exempel på vanligt förekommande generella och oftast på förhand gjorda avsteg från ABK, är inte acceptabla. För att ett nytt ABK ska få den normbildande tillämpning som huvudmännen önskar är det av största betydelse att nya ABK hanteras på ett annat sätt på marknaden än vad som varit fallet med ABK 96.

Vad som i förordet skrivs om tillämpning och avsteg är därför av största betydelse. Den text som i remissförslaget återfinns är ägnad att få ökad respekt för balansen i det sålunda gemensamt framförhandlade standardavtalet, men är ändå inte tillräcklig.

Sveriges Arkitekter anser att de två sista meningarna i förordets sista stycke ska utgöra ett eget stycke och dessutom förses med tillägg enligt följande:

ABK 08 bygger därmed på en rimlig balans mellan rättigheter och skyldigheter för parterna i konsultuppdraget. Ändringar av dessa bestämmelser medför uppenbar risk för att denna balans ändras och skall därför undvikas. Endast då det, i det enskilda fallet, föreligger särskilda skäl att göra ändringar bör i uppdragsavtal intas bestämmelser som avviker från ABK 08. Generellt verkande ändringar i ABK 08 i administrativa föreskrifter, i förfrågningsunderlag, i upphandlingsunderlag eller motsvarande handlingar skall därför undvikas.

I det följande lämnar Sveriges Arkitekter synpunkter på förslaget till nytt ABK kapitel för kapitel.

Kapitel 1 Omfattning

I första paragrafen, omfattande uppdrag preciserade i samråd, har tillförts en skyldighet för konsulten att *klargöra förutsättningarna för nyttjande av inom uppdraget upprättade handlingar.*

Sveriges Arkitekter utgår ifrån att det i den slutliga utformningen av ABK 08 intas regler gällande nyttjanderätt som inte principiellt avviker från de regler som idag gäller. Vår kommentar till tillägget i § 1, kap 1 sker mot bakgrund av denna utgångspunkt.

Det är mot denna bakgrund rimligt att det, vid uppdrag preciserade i samråd, läggs ett ansvar på konsulten att tydliggöra förutsättningarna för nyttjande av arbetsresultatet. I den utsträckning konsulten har anledning att avvika från ABKs huvudregel om nyttjanderätten bör det ankomma på denne att göra detta klart för beställaren.

I § 2 har intagits nya regler för hur *särreglering i uppdragsavtalet* i förhållande till ABK ska dokumenteras och redovisas.

Det är rimligt att kräva att den beställare som anser sig ha behov av att göra avvikelser från ABK 08 tydligt redovisar dessa och dessutom sammanställer alla

avvikelser i en särskild specifikation. I dag förekommer att konsulten, exempelvis i ett förfrågningsunderlag, får leta efter avvikelser och därmed lägga stor möda på att hitta det ”bör” som bytts mot ett ”skall” eller in instucken ny bisats i någon mening i ABK. Särskilt besvärligt blir detta då beställaren skrivit in hela ABK i förfrågningsunderlaget och härvidlag gjort ett större antal mindre avvikelser från grunddokumentet.

Att alla särregleringar, oberoende av vikt eller omfattning, fortsättningsvis skall särredovisas och sammanställas är utmärkt. I den utsträckning konsulten inte vill medge några av dessa särregleringar blottläggs därmed på ett tydligt sätt de frågor som avtalsparterna har anledning att gå till botten med. Därmed undviks missförstånd och utrymmet för att tolka vad avtalsparterna avsett bör rimligen minska.

Kapitel 2 Genomförande

I en kommentar till § 8 om kravet att *skriftligen anmäla behov av mer arbete* har intagits en förtydligande text kring fristen ”utan dröjsmål”. Sveriges Arkitekter delar uppfattningen att begreppet ”utan dröjsmål” inte kan preciseras genom en bestämd tidsfrist, lika tillämpad i alla situationer. Kommentaren, som visar på hur frågan kan hanteras i olika situationer, bör ge tillräcklig vägledning i sammanhanget.

I § 9 återfinns *regler om avvikelse från konsultens projektering*. Vi noterar att den nuvarande formuleringen ”i beaktansvärt avseende avvika från” i förslaget bytts mot formuleringen ”beträffande förhållande av betydelse avvika från”. Vi tolkar det så att författarna inte avsett att åstadkomma en förändring i sak utan i stället har eftersträvat en språkligt mer lättillgänglig formulering. Den nuvarande formuleringen är otymplig och är avsikten att inte ge bestämmelsen ett nytt sakligt innehåll anser Sveriges Arkitekter att förändringen är bra.

I efterföljande mening konstateras, precis som i ABK 96, att konsulten inte svarar för avvikelser som gjorts utan hans medgivande. Det är underförstått att denna mening tar sikte på alla avvikelser, oberoende av deras betydelse. Genom att meningen dock återfinns i en paragraf som i huvudsak reglerar förhållandena vid mer omfattande eller betydelsefull avvikelse finns möjligen ett utrymme för missförstånd. Det vore därför på sin plats med en kommentar som tydliggör att beställaren är fullt ut ansvarig för allehanda avvikelser som skett utan konsultens medgivande, och inte då endast mer väsentliga sådana.

Kapitel 3 Organisation

I kapitlets inledande paragraf lyfts frågan om *parternas ombud* fram. Ombudsfrågan görs därmed, även om inte någon ändring skett i sak, tydligare. Det är av vikt att klyfta fram betydelsen av ombudsrollen, som ju är tillkommen för att avtalsparterna ska kunna både ge och få auktoritativa besked under arbetets gång.

När det gäller *redovisning och ändring av projektorganisation* har i kapitlets tredje paragraf intagits en ny bestämmelse om att konsulten inte får byta ut för uppdraget väsentlig personal utan medgivande av beställaren. Sveriges Arkitekter har ingen invändning mot att paragrafen förtydligas genom att det tydligt redovisas att för uppdraget väsentlig personal inte får bytas ut hur som helst, men regeln måste vara ömsesidig. Samma krav som ställs på konsulten i detta avseende måste också kunna ställas på beställaren. Om så inte sker ruckas den balans huvudregeln i § 3 ger

uttryck för, nämligen en ömsesidig skyldighet att värna och inte onödigtvis ändra överenskommen projektorganisation.

Bestämmelsen syftar till att minska risken för kunskapsförluster och andra olägenheter i projektet. Risken för att komplikationer uppkommer i ett projekt kan vara nog så stor även i det fall beställaren, utan föregående samråd, byter nyckelpersonal. Det är, enligt vår uppfattning, inte alls ovanligt att problem uppstår då beställaren väljer att byta ut för uppdraget väsentlig personal. Rekordet för vårt vidkommande torde vara en tvist för några år sedan där beställaren bytte projektledare sju gånger under projektets gång.

Sveriges Arkitekter anser att regeln om byte av för uppdraget väsentlig personal skall vara ömsesidig och lyda sålunda: *Part får inte byta ut för uppdraget väsentlig personal utan föregående samråd. Beställaren kan inte neka konsulten att byta väsentlig personal om föreslagen ersättare har samma kompetens och i övrigt är lika lämplig för uppdraget som den som ersätts.*

I kommentar till § 3 tillhålls konsulten att bemanna uppdraget på ett ändamålsenligt sätt. Ett sådant påpekande känns främmande i ett standardavtal som gör anspråk på att vara modernt och i takt med tiden. Formuleringen, som bör utgå, har doft av gammal ordningsföreskrift som återfanns i de tidigaste ABK-versionerna från 60- och 70-talen, men sedan dess successivt utgått till förmån för ett mer modernt synsätt på hur man kan förvänta sig att parterna sköter sina åtaganden i uppdraget.

Kapitel 4 Tider

Sveriges Arkitekter har inga kommentarer till detta kapitel, vars regler i allt överensstämmer med nu gällande bestämmelser.

Kapitel 5 Ansvar

Till kapitel 5 har förts frågor om överskridande av leveranstid samt viten. Sveriges Arkitekter har ingen invändning att dessa frågor förs till ansvarskapitlet men tycker det är olyckligt att kapitlet just inleds med frågor om förseningar och viten.

Sveriges Arkitekter anser att kapitlet bör inledas med bestämmelserna om ansvar för skada m.m, det vill säga från och med § 3 i remissförslaget. Avsnittet om överskridande av leveranstid och viten bör i konsekvens därmed läggas sist i detta kapitel. När det gäller själva bestämmelserna om försening och viten har vi inte några synpunkter utan konstaterar att de föreslagna reglerna är desamma som för närvarande.

Huvudparagrafen om ansvar för skada har fått en delvis ändrad formulering i förslaget till ABK 08. I nuvarande ABK är grunderna för skadeståndsansvar två, vårdslöshet eller försummelse. I kommentaren till § 6.1 i ABK 96 konstateras vidare att konsulten är skadeståndsskyldig om skadan är en följd av att konsulten åsidosatt sedvanlig omsorg eller inte visat den yrkesskicklighet som förutsätts vara allmän inom branschen.

I remissförslaget till ABK 08 anges nu, istället för två, fyra olika grunder för ansvar:

- Bristande fackmässighet
- Åsidosättande av vanlig omsorg
- Vårdslöshet
- Försummelse

Det finns grund för att anse att detta är uttryck för ett mer vittgående skadeståndsansvar även om detta möjligtvis inte varit författarnas avsikt. I nu gällande ABK återfinns reglerna om åsidosättande av sedvanlig omsorg och/eller bristande yrkesskicklighet i kommentartexten.

I det föreslagna förordet till ABK 08 anges att kommentartexterna ska vara vägledande vid tillämpning och tolkning av bestämmelserna, varvid avses själva avtalstexten. Motsvarande text återfinns i ABK 96. Även om därmed synen på kommentartextens roll är oförändrad *är det ett faktum att kommentartext inte är att anse som avtalstext*. Nu flyttas begrepp som hittills stått i kommentartext in i avtalstexten, vilket i sig är en saklig förändring.

Det är möjligtvis så att författarna inte har haft för avsikt att i sak åstadkomma mer omfattande grunder för skadeståndsanspråk, men med utgångspunkt i att det föreligger en saklig skillnad mellan avtals- och kommentartext blir slutsatsen, ur juridisk synvinkel, att den föreslagna ansvarsgrunden är avsevärt bredare än vad som gäller enligt ABK 96. Vilken betydelse detta må ha i praktiskt hänseende kan man säkert ha olika uppfattningar om, men otvistigt är att föreslagen avtalstext i ABK 08 anger fler grunder för skadeansvar än vad ABK 96 gör.

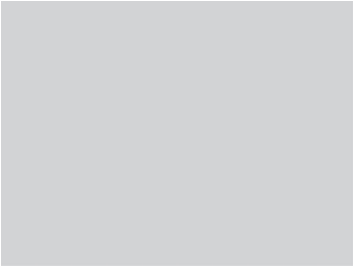
Även om det inte varit författarnas mening att utvidga skadeståndsansvaret anser Sveriges Arkitekter att formuleringen av § 3 de facto kommer att utvidga konsultens skadeståndsansvar. Begrepp som "bristande fackmässighet" och "åsidosättande av sedvanlig omsorg" är oprecisa begrepp som rymmer mycket stor tolkningsmån. Ur juridisk synvinkel är det ytterst tveksamt att införa dessa begrepp i direkt avtalstext. Begreppen hör, enligt förbundets mening, hemma i kommentartext till ansvarsparagrafen och förbundet anser därför att begreppen skall flyttas till kommentartext till § 3.

I kommentaren till § 3, andra stycket, bör ordet "kontraktsrättsliga" bytas mot ordet "avtalsrättsliga".

När det gäller skadeståndsskyldighet för flera småskador (§ 6) anser Sveriges Arkitekter att de regler som finns i ABK 96 inte bör ändras (förslag konsulter).

Sveriges Arkitekter välkomnar den föreslagna regel som återfinns i § 12 och som innebär att beställaren inte får innehålla ersättning till konsulten som säkerhet för krav på skadestånd eller kvitta ersättning mot sådant krav efter det att konsulten lämnat in en skadeanmälan till sin försäkringsgivare.

Det är förbundets uppfattning att anmälda skadeståndsanspråk ska hanteras så som de försäkringsärenden de är och därmed utredas i särskild ordning av konsultens försäkringsgivare. När konsulten till sin försäkringsgivare anmält ett skadeståndsanspråk utgör försäkringen i sig tillräcklig säkerhet för skadestånd från konsulten. Denna process ska hanteras helt åtskild från regleringen av överenskommen ersättning till konsulten. Det är bra att detta nu tydliggörs i förslaget till ABK 08.

I § 16 har intagits en ny regel som föreskriver att konsulten senast inom tre månader från det att fått krav på skadestånd ska lämna in skadeanmälan till sin försäkringsgivare. Den nya regeln ska, enligt kommentartexten, ge konsulten möjlighet att bedöma kravet och föra en dialog med beställaren. Enligt de regler som finns i ABK 96 ska konsulten utan dröjsmål anmäla framställt skadeståndsanspråk till försäkringsgivaren.

Vid första påseende kan det vara rimligt att införa en tidsfrist för att öppna för en dialog mellan beställare och konsult kring ett framställt skadeståndsanspråk. För att få till stånd en meningsfull dialog är dock en förutsättning att beställaren, innan skadeståndsanspråk överlämnas till konsulten, noga överväger och själv utreder den påstådda skadan vad avser direkt orsakssamband och huruvida upptäckt fel verkligen kan rubriceras som en skadehändelse. Så sker ytterst sällan idag. Det är istället alltför vanligt förekommande att oprecisa, inte analyserade, skadeståndsanspråk skickas över till konsulten så fort fel uppdagas.

Därför får man hålla för troligt att den föreslagna regeln i praktiken kommer att innebära en press på konsulten att bli sin egen skadereglerare. Konsulten riskerar därmed att hamna i en situation som innebär att reglering av påstådd (och möjligtvis inte tillräckligt utredd) skada kommer att ske genom justering av överenskommen ersättning för uppdraget.

Detta kan komma att ge ett resultat som går i motsatt riktning mot vad parterna eftersträvat genom de nya föreslagna reglerna enligt § 12. I dag är det vanligt förekommande, vid påstådd skadehändelse, att beställaren innehåller del av överenskommen ersättning. När detta väl inträffat inträder ett förhandlingsläge som erfarenhetsmässigt ger konsulten små möjligheter att få ut sin ersättning enligt avtal ograverad. Resultatet av införande av en tidsfrist om tre månader kan ge samma resultat, det vill säga konsulten kommer att känna sig tvingad att för skaderegleringen ta av sin ersättning istället för att utnyttja den försäkring som tecknats för att ge ekonomisk trygghet då skadehändelse inträffar.

En skadereglering är komplicerad process där orsakssammanhang måste redas ut och där komplexa juridiska och försäkringsmässiga överväganden måste göras. Den kapaciteten och de resurserna har inte det normala konsultföretaget, varför det finns all anledning att känna oro över effekterna av förslaget.

Visserligen förhindras inte konsulten att, precis som idag, omgående anmäla till sitt försäkringsbolag, men med all sannolikhet kommer trycket att öka på den som utsätts för ett skadeståndsanspråk att direkt gå in i diskussion med beställaren.

Dialog direkt mellan konsulten och beställaren i samband med en påstådd skadehändelse bör uppmuntras, men alltför ofta riktas oprecisa skadeståndsanspråk mot konsulten och lika ofta förekommande är att skadeståndsanspråk riktas mot konsulten för skador där skadeutredningen sedermera visar att något direkt orsakssamband inte kunnat fastställas. Vanligt är också att skadeståndsanspråk riktas mot konsulten när det är oklart var i processen kvalitetskedjan brustit och det, exempelvis, inte utan särskild utredning går att fastställa om det är konsulten, entreprenören eller annan part som varit skadevållande.

Sveriges Arkitekter noterar också att antalet okynnesanmälningar när det gäller skadeståndsanspråk ökar. Det är idag inte alls ovanligt att en beställare, när projektet inte utvecklats ekonomiskt på det sätt man förväntat sig, helt enkelt skickar faktura till alla anlidade konsulter och entreprenörer och ber dessa ”dra sitt strå till stacken”.

Som inledningsvis nämnts har Sveriges Arkitekter en gruppforsäkringslösning, omfattande bland annat konsultansvar, som tecknats av ca 1200 arkitektföretag. *Under många år har vi följt utvecklingen när det gäller skadeanmälningar och skadentredningar. Vi kan konstatera att skadentredningarna visar att endast 30 procent av de anspråk som riktats mot arkitektföretagen är berättigade, genom att det har kunnat fastställas att arkitektföretaget varit skadevällande till följd av vårdslöshet eller försummelse. Hela 70 procent av skadeanspråken är "luft", i form av oprecist och på felaktiga grunder framställda krav.*

Den nya regeln om tidsfrist om tre månader kommer sannolikt att innebära att konsulterna själva, i betydligt större utsträckning än i dag, få hantera denna jättevolym av "luftanspråk". Det är inte rimligt.

Sveriges Arkitekter anser därför att nuvarande regler om att konsulten utan dröjsmål ska anmäla framställt skadeståndsanspråk till sin försäkringsgivare ska behållas. En tidsfrist om tre månader bör i konsekvens därmed inte införas. Däremot kan det vara på sin plats att i en kommentar till denna paragraf införa en text om det angelägna med en dialog mellan beställare och konsult då skadeståndsanspråk aktualiseras.

Kapitel 6 Ekonomi

Det är inte ovanligt att arbete på ett uppdrag påbörjas innan parterna i alla avseenden överenskommit arvodesformer och ersättningsregler. Många uppdrag "glider igång" eller formas och preciseras successivt då grundläggande eller initialt arbete redan gjorts. Tidspress kan vara ett skäl till att arbetet inleds innan arvodesformer och ersättningsvillkor fullt ut preciserats och överenskommit.

Sveriges Arkitekter anser att § 1 därför bör kompletteras med en förtydligande kommentar kring detta. En sådan kommentar kan lämpligen ges följande utformning:

Lämplig ersättningsform bör diskuteras mellan beställare och konsult i tidigast möjliga skede. Till undvikande av oklarhet om ersättningsform och ersättningsvillkor bör överenskommelse härom ha träffats innan arbete påbörjas. I fall då projektets förutsättningar initialt inte är fullt ut preciserade kan parterna utnyttja möjligheten att stegvis överenskomma former och villkor för ersättningen.

Till § 2 om arvodesformer har fogats en kommentar där konsulter och beställare uppmärksammas på möjligheten att helt eller delvis överenskomma om andra former för beräkning av arvode. Det exemplifieras med arvodesformer baserade på incitament eller bonus, relaterade till uppställda mål, uppnådda resultat eller prestation, eller konstruerade på annat sätt utifrån överenskomna former för ansvarstagande och riskfördelning.

Sveriges Arkitekter välkomnar denna förtydligande kommentar. I diskussioner med BKKs förhandlargrupp har vi vid flera tillfällen påpekat vikten av att det i ABK anges att det, utöver fast och rörligt arvode, finns en rad andra arvodesprinciper att pröva och tillämpa.

Dessa möjligheter finns förstås oberoende av den kommentar som nu föreslås tillkomma, men det är alldeles uppenbart att den nuvarande utformningen av ABK

begränsar det affärsmässiga tänkandet genom att salomoniskt i § 2 slå fast att arvodet är rörligt eller fast. Enligt vår uppfattning medverkar detta sätt att uttrycka sig till att skapa en föreställning om, trots den avtalsfrihet som råder, att det bara finns två olika sätt på vilka arvode kan överenskommas.

Både beställare och konsult har ett tydligt intresse av att ändamålsenliga och effektiva principer för arvodering tillämpas i branschen. Det gagnar effektivitet i projekten och även dess ekonomi att arvodestänkandet utvecklas och att vi på marknaden får ett ökat inslag av på olika sätt prestationsanknutna arvodesformer.

Vi har förstått att det i anledning av den nya kommentartexten om prestationsrelaterade arvodesformer diskuterats utgivning av en standardmall för ett incitamentsavtal – en mall som då kan tjäna som utgångspunkt för den anpassning som kan behövas i det enskilda fallet då parterna strävar efter att ingå ett avtal med incitamentsinslag. Ett sådant mallavtal är välkommet och kan också bidra till att öka intresset för att utveckla arvodesmodellerna inom området.

I § 8 återfinns regler om precisering av utfört arbete i samband med fakturering. De föreslagna reglerna är i sak desamma som gäller enligt ABK 96. Att en faktura ska innehålla väsentlig information om utfört arbete är en viktig grundregel i sammanhanget.

Dock bör framhållas att vald arvodesform bör inverka på i vilken utsträckning fakturan specificeras med avseende på art och omfattning av utfört arbete. Tillämpas någon form av rörligt arvode har beställaren anledning att ställa större krav på specificering och detaljering än när överenskommelse träffats om fast betalningsplan. Om konsulten i sådant fall fakturerar helt enligt överenskommen plan och på det sätt som överenskommit löpande redovisar utfört arbete finns inte anledning till utförlig detaljering av fakturan.

Kapitel 7 Nyttjanderätt, äganderätt och rätt till uppfinning

Frågor om nyttjanderätt till konsultens arbetsresultat är ett av de områden inom konsulträtten som återkommande föranleder diskussioner, främst genom att beställare initierar avsteg från ABKs regler.

ABK 96 bygger på principen att nyttjande får ske för avtalat ändamål och att nyttjande därutöver kräver konsultens medgivande. Av detta följer att det alltid är nödvändigt att på ett tydligt sätt precisera vilket det avtalade ändamålet är för att därigenom kunna fastställa gränserna för nyttjanderätten.

Denna princip får betraktas som självklar. Konsultens arbete går ut på att skapa förutsättningar för beställaren att realisera ett visst definierat projekt. När det gäller byggnader och anläggningar handlar det normalt om ett väl definierat objekt för vars uppförande konsultens handlingar ska nyttjas. Det förekommer också projekt av mer generell karaktär där en ingående förutsättning är att konsultens arbetsresultat får nyttjas utifrån mer allmängiltiga förutsättningar. Oavsett vilket går det i normalfallet utmärkt att i förväg definiera användningsområdet för arbetsresultatet och därmed precisera nyttjanderätten.

I remissen om ABK 08 har Byggherrarna, i sammanhanget utgörande en beställarminoritet, föreslagit helt nya grunder för nyttjanderätten. Man vill, som huvudregel, göra den obegränsad i tid, rum och sammanhang utifrån principen vad som lite förenklat kan beskrivas som principen ”köpt är köpt”.

Sveriges Arkitekter anser att detta är en anmärkningsvärd hållning, som strider mot alla de väl övervägda och under decennier sammanjämkade ställningstaganden dagens ABK utgår ifrån. Om regelverket utformades på det sätt som Byggherrarna föreslagit skulle det med all sannolikhet utgöra slutet för ABK som ett system med väl balanserade, gemensamt framförhandlade och allmänt accepterade standardavtalsbestämmelser.

Förslaget går på tvärs mot upphovsrättens grunder, såväl dess ekonomiska som ideella beståndsdelar. Förslaget innebär att upphovsrättens två bärande moment, den ideella rätten och den ekonomiska, jämföras. Upphovsrätten medger dock inte för upphovsmannen att överlåta den ideella rätten, varför Byggherrarnas förslag uppenbarligen strider mot både svensk rätt och internationella konventioner inom området.

De försäkringsmässiga implikationerna av förslaget går knappast heller att bedöma. Det är uppenbart att förslaget, även ur försäkringsmässig utgångspunkt, framstår som ogenomförbart.

Även avtalsmässigt framstår förslaget som orealistiskt. Konsekvenserna av ett avtal enligt Byggherrarnas förslag går knappast att överblicka. Det kommer inte att gå att fastställa värdet på avtalet och enas om en korrekt prislapp på tjänsten i fråga.

Och skulle det, rent teoretiskt, finnas en prislapp på fri förfoganderätt enligt förslaget kan man utgå ifrån att det i ett slag skulle minst skulle föranleda anspråk på fördubblad arvodesnivå. Nu finns emellertid inte en sådan prislapp eftersom förslaget är otänkbara. Man får därför rent hypotetiskt föreställa sig vilka enorma värden konsulterna, in blanco, skulle få överföra till beställarledet om förslaget blev verklighet.

Sveriges Arkitekter anser att § 1 i den utformning paragrafen har enligt majoritetens förslag kan behöva en mer uttömmande kommentar. Förbundet anser att en sådan kommentar skulle kunna formuleras enligt följande:

Bestämmelsen innebär att beställarens rätt att använda resultatet tydligt skall vara relaterat till uppdragets mellan parterna avtalade ändamål. Detta utesluter möjligheten för beställaren att ställa standardiserade krav på generell rätt till användning av uppdragsresultatet utöver det särskilt avtalade ändamålet. Då uppdragsspecifika förutsättningar talar för en mer vidsträckt rätt att använda uppdragsresultatet eller då uppdraget i sig är av generell karaktär bör parterna i sitt uppdragsavtal reglera förutsättningar och villkor, inklusive ersättningsmässiga villkor, för en mer omfattande nyttjanderätt.

I § 3 har intagits bestämmelser om beställarens ansvar för att skydda uppdragsresultatet från otillbörlig kopiering och spridning. Reglerna är, i förhållande till ABK 96, oförändrade.

I § 6 återfinns reglerna om namngivelse. Det finns i detta sammanhang anledning att påminna om att det för upphovsrättsligt skyddade verk finns särskilda regler gällande namngivelse. Upphovsman skall anges ”på det sätt god sed kräver, när exemplar av det skyddade verket framställs eller görs tillgängligt för allmänheten” (URL 1 kap 3 § 1 st). Det är alltid fysisk upphovsman/upphovsmän som skall namnges i detta sammanhang. Det räcker alltså inte med konsultföretagets namn.

Sveriges Arkitekter anser att namngivelseskyldigheten enligt upphovsrättslagen bör framhållas i en kommentartext till § 6.

Sveriges Arkitekter anser vidare att en kommentartext bör fogas till § 3 som ger vägledning när det gäller användning av arbetsresultatet och skyddet för detsamma. En sådan kommentartext kan, förslagsvis, ges följande lydelse:

Beställaren äger rätt att för egen del nyttja i uppdraget upprättade handlingar och andra media i presentationer direkt relaterade till det objekt för vilka de upprättas. Denna rätt innefattar även publicering i digital miljö och gäller oberoende av tidpunkt för presentation eller publicering. Vid sådan presentation skall alltid konsulten, genom sin juridiska person samt upphovsman/uphovsmän namnges.

Användning av i uppdraget upprättade handlingar och andra media i allmänt sammanhang, i beställarens generella företagspresentation eller marknadsföring eller på annat sätt i form som inte är relaterad till avtalat ändamål förutsätter konsultens medgivande.

I § 5 preciseras ABKs prekontraktuella effekt när det gäller förslag och handlingar som presenteras i samband med ackquisition eller förhandlingar om uppdrag. Reglerna föreslås vara oförändrade.

Sveriges Arkitekter anser att även denna paragraf bör förses med en kommentartext som ger parterna vägledning. Förbundet föreslår att en kommentartext ges följande utformning:

Bilder, illustrationsmaterial och annat arbetsmaterial som bifogats ett anbud eller överlämnats i anslutning till förhandling om uppdraget får inte utan konsultens medgivande användas utöver vad som överenskommits. Innebörden av detta är att kopiering, spridning eller visning för andra anbudsgivare, konkurrenter eller tredje man inte är tillåten.

Om avtal om uppdrag inte träffas återlämnas, utan dröjsmål, handlingarna till konsulten.

I förslaget till ABK 08 har inte intagits några regler om konsultens arkiveringskyldighet. Det förutsätts att frågan, efter behov, löses i uppdragsavtal från fall till fall. Sveriges Arkitekter tillstyrker denna ändring. Behovet av fasta regler i ABK för arkiveringsskyldighet föreligger inte längre.

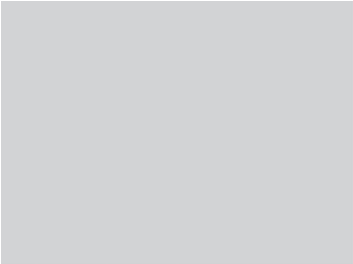
Kapitel 8 Hävning

Sveriges Arkitekter har inte några synpunkter på bestämmelserna i detta kapitel.

Kapitel 9 Tvist

Bestämmelserna om tvistelösning har kompletterats med ett förslag om förenklad tvistelösning, motsvarande de regler som numera återfinns i AB och ABT.

Sveriges Arkitekter anser att detta är ett utmärkt komplement.

I sammanhanget bör nämnas att det emellanåt i uppdragsavtal förekommer krav på att tvist ska hanteras genom skiljeförfarande, något som Sveriges Arkitekter starkt avråder sina medlemmar från att acceptera. Förbundet förordar, om beställaren prompt kräver skiljeförfarande, att sådant i så fall sker enligt Stockholms Handelskammars modell för förenklat skiljeförfarande.

Med vänlig hälsning
Sveriges Arkitekter

Staffan Carenholm
Förbundsdirektör